

1

YK:n lapsen oikeuksien sopimus

Lapsen oikeuksien sopimuksen artiklat

Jokainen alle 18-vuotias on lapsi. **§ 1**

Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lasta ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiansa ulkonäön, alkuperän, mielipiteiden tai muiden ominaisuuksien vuoksi. **§ 2**

Lasta koskevissa päätöksissä on aina ensisijaisesti harkittava lapsen etu. **§ 3**

Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa, ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. **§ 12**

Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä, kunhan ne eivät loukkaa muiden oikeuksia.
Lapsella on oikeus saada tietoa. **§ 13**

Valtioiden pitää huolehtia, että kaikki kansalaiset tuntevat lapsen oikeudet. **§ 42**

Lapsen oikeuksien sopimus on ihmisoikeussopimus

Lapsen oikeudet ovat ihmisoikeuksia, jotka kuuluvat kaikille maailman lapsille. **YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus**¹ on ihmisoikeussopimus, jossa luetellaan lapsille kuuluvat oikeudet ja asetetaan valtioille ensisijainen vastuu huolehtia niiden toteutumisesta. Sopimuksessa luokitellaan lapsiksi kaikki, jotka ovat alle 18-vuotiaita. Lapsen oikeuksien sopimus hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989. Suomessa se astui voimaan vuonna 1991. Sopimus sisältää 54 artiklaa. Sen tiivistelmä on materiaalipankissa. Sopimuksen neljä pääperiaatetta ovat:

- syrjimättömyys,
- lapsen edun ensisijaisuus,
- oikeus jäädä eloon ja kehittyä sekä
- oikeus osallistua.

Valtioilla on velvollisuus huolehtia lapsen oikeuksista

Lapsen oikeuksien sopimus on maailman laajimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus. Kaikki YK:n jäsenvaltiot Yhdysvaltoja lukuun ottamatta ovat ratifioineet sen. Sopimus velvoittaa nimenomaan valtioita. Lapsen oikeuksien toteutuminen on valtion vastuulla, ja valtio toteuttaa tätä tehtävää julkisen sektorin viranhaltijoiden kautta. Opettajat ovatkin tärkeässä roolissa lapsen oikeuksien turvaamisessa. Opettajan työn näkökulmasta keskeisiä ovat esimerkiksi lapsen oikeus mielipiteeseen ja **syrjimättömyysperiaate**, jonka nojalla lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle riippumatta esimerkiksi hänen kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan tai vakaumuksestaan, perhesuhteistaan tai muusta tekijästä.

Sopimus velvoittaa valtiot tiedottamaan lapsen oikeuksista niin lapsille kuin aikuisille. Lapsen oikeuksien sopimuksen tunnettuus on Suomessa lisääntynyt vuosina 2008–2021. Lastensuojelun Keskusliiton vuonna 2020 teettämän kyselyn² perusteella 81 % suomalaisista aikuisista tuntee sopimuksen. Lapsen oikeudet lasten silmin -selvityksen (2024)³ mukaan 69 % suomalaisista lapsista on kuullut sopimuksesta.

Sopimuksen toteutumista valvoo **YK:n lapsen oikeuksien komitea**, jolle maat raportoivat lapsen oikeuksien tilanteesta viiden vuoden välein. YK:n lapsen oikeuksien komitea on Suomelle antamissaan suosituksissa nostanut esiin muun muassa vammaisiin lapsiin, Suomeen muuttaneisiin lapsiin, pakolaislapsiin ja etnisiin vähemmistöihin kuuluviin lapsiin (kuten romanilapsiin) kohdistuvan syrjinnän, lapsiin kohdistuvan väkivallan sekä turvapaikkaa hakevien lasten oikeudet.

Lapsella on oikeus omaan mielipiteeseen

Kaikilla maailman lapsilla on oikeus omaan mielipiteeseen niin pienissä kuin suurissakin asioissa. Lapsilla on oikeus hankkia, välittää ja vastaanottaa tietoa. Lapsen mahdollisuus osallistua ja tulla kuulluksi itseään koskevista päätöksistä voi olla ratkaisevan tärkeää. YK:n ihmisoikeuksien julistus takaa ilmaisunvapauden kaikille, ja se sisältää oikeuden vastaanottaa ja jakaa informaatiota ja ajatuksia kaikin keinoin. Lapsen oikeuksien sopimus täsmentää näitä oikeuksia lasten näkökulmasta huomioiden lapsen kehitystason ja kypsyyden. Koska lapsilla on oikeus ilmaista näkemyksensä itseään koskevista asioista ja osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti, aikuisten velvollisuutena on kuulla lasta, kunnioittaa hänen mielipidettään sekä huomioida päätöksissään lapsen etu.

¹ Finlex, Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta

² Lastensuojelun Keskusliiton verkkosivut

³ Lastensuojelun Keskusliiton verkkosivut

1. Oppitunti

YK:n lapsen oikeuksien sopimus

(2 x 45 min)

Tavoitteet

- » Tutustua lapsen oikeuksien sopimukseen ja siinä nimettyihin lapsen oikeuksiin.
- » Ymmärtää, mitä eroa on tarpeilla, mielihaluilla ja oikeuksilla.
- » Pohtia lapsen oikeuksien toteutumista omassa arjessa.

Oppitunti tiivistettynä

Lapsen oikeuksien kympin ensimmäisellä oppitunnilla sitoudutaan turvallisemman tilan periaatteisiin, jotta lapsen oikeuksista oppivien lasten omat oikeudet toteutuvat mahdollisimman hyvin. Oikeuksiin johdatellaan pohtimalla, mitä lapsi tarvitsee ja mitä eroa on tarpeella ja mielihalulla. Sitten tutustutaan lapsen oikeuksien sopimukseen. Lopuksi oppilaat tarkastelevat pareittain tarkemmin yhtä sopimuksen artiklaa ajatuskarttamenetelmän avulla ja kertovat oikeudesta muille, tai harjoittelevat käytännössä eri ihmisten vahvuuksien tunnistamista sekä moninaisuuden arvostamista.

Oppitunnin rakenne

- » Virittäytyminen Lapsen oikeuksien kymppiin (10 min)
- » Mitä lapsi tarvitsee? (20 min)
- » Lapsella on oikeus (15 min)
- » Ajatuskartta lapsen oikeuksista tai vaihtoehtona Vahvuuksien luokkakuva (40 min)
- » Lopetus (5 min)

Virittäytyminen Lapsen oikeuksien kymppiin

(10 min)

Tavoitteet:

- » Orienoitua Lapsen oikeuksien kymppi -kokonaisuuteen.
- » Tutustua ja sitoutua turvallisemman tilan periaatteisiin.
- » Harjoitella mielipiteen ilmaisua.

Menetelmä: Opetuskeskustelu, gallup

Tarvikkeet: Turvallisemman tilan ohjeet (materiaalipankista)

Tehtävän ohjeet:

Kerro, että olette aloittamassa Lapsen oikeuksien kymppi -kokonaisuutta, jonka aikana tutustutte lapsen oikeuksiin monista eri näkökulmista kymmenellä tuplatunnilla. Lapsen oikeudet ovat ihmisoikeuksia, jotka kuuluvat kaikille maailman lapsille. Pohtikaa yhdessä, kuka on lapsi. (Lapsi on alle 18-vuotias.)

Esittele turvallisemman tilan periaatteet (ks. [s.4](#)) ja selitä, miksi niitä sovelletaan lapsen oikeuksia käsittelevillä tunneilla.

Kerro, että listaat seuraavaksi asioita, joista jokainen saa miettiä, miten tärkeitä ne hänelle ovat. Tämä harjoitus tehdään silmät kiinni, ja mielipide ilmaistaan peukulla. Pyydä jokaista sulkemaan silmät ja näyttämään peukulla ylöspäin, jos asia on tärkeä, ja alaspäin, jos asia ei ole yhtään tärkeä. Voi näyttää peukkuja myös sivulle tai viistoon, jos on vähän kumpaaikin mieltä. Korosta, että kukaan ei näe, mitä toiset vastaavat, joten voi rauhassa kertoa oman mielipiteen. Sitten luettele vuoron perään: Minulle on tärkeää elämässä... (kaverit, perhe, luonto, eläimet, hyvä ruoka, harrastukset, musiikki jne.). Anna kunkin asian kohdalla oppilaille aikaa vastata.

Mitä lapsi tarvitsee?

(20 min)

Tavoitteet:

- » Pohtia, mitä lapsi tarvitsee selvitäkseen hengissä, saadakseen hyvän tulevaisuuden ja ollakseen onnellinen.
- » Oppia ymmärtämään tarpeen ja mielihalun ero.
- » Johdatella ajatukset kohti lapsen oikeuksia.
- » Pohtia omia arvoja.

Menetelmä: Ryhmätyöskentely, opetuskeskustelu

Tarvikkeet: Liimalappuja, kyniä, taulu

Tehtävän ohjeet:

Piirrä tai pyydä oppilaita piirtämään taululle lapsihahmo. Voitte antaa hahmolle nimen.

Jaa oppilaat 3–4 hengen ryhmiin. Ryhmät voivat olla samat jokaisella kymppitunnilla (ks. [s.4](#)). Jaa ryhmille erivärisiä liimalappuja, joihin kirjoitetaan harjoituksen vastaukset (esimerkiksi punaisia, sinisiä ja vihreitä lappuja). Jokainen asia kirjoitetaan omalle lapulleen.

1. Pyydä oppilaita kirjoittamaan punaisille lapuille asioita, joita ilman lapsi ei voi elää.
 2. Pyydä oppilaita kirjoittamaan sinisille lapuille asioita, joiden avulla lapsi voi saada hyvän tulevaisuuden.
 3. Pyydä oppilaita kirjoittamaan vihreille lapuille asioita, joista he nauttivat omassa elämässään.
- Vaihtoehtoisesti voit piirtää taululle hahmon ja pyytää oppilaita ryhmissä pohtimaan yhtä kysymystä per ryhmä. Lopuksi kirjoita hahmon ympärille oppilaiden ajatuksia.

Jos tehtävä tuntuu haastavalta, apuna voi käyttää ajattelua herätteleviä lauseenalkuja, esimerkiksi:

- Tarvitsen elääkseni... (Mitä?)
- Mikä minua auttaa tulemaan isona siksi, mikä haluan olla?
- Tykkään, kun voin... tehdä/saada/kokea (Mitä?)

Lopuksi ryhmät tuovat lappunsa taululle lapsihahmon päälle. Punaiset laput tuodaan lapsen jalkojen tuntumaan, koska ne muodostavat perustan. Siniset laput tuodaan keskivartalon kohdille, ja vihreät laput lapsen pään seutuille. Voit pyytää ryhmiä perustelemaan vastauksensa, mutta se ei ole välttämätöntä.

Tee suullisesti yhteenveto siitä, millaisia asioita lapuille on kirjoitettu. Pohtikaa yhdessä, mitkä niistä ovat välttämättömiä. Ovatko jotkin sellaisia, joita vain joku lapsi tarvitsee mutta eivät välttämättä kaikki? Mikä ja miksi?

Lapsella on oikeus

(15 min)

Tavoitteet:

- » Tutustua lapsen oikeuksien sopimukseen.
- » Ymmärtää, että sopimuksen tarkoituksena on turvata kaikille maailman lapsille sellaiset tärkeät asiat, jotka tekevät elämästä hyvän.

Menetelmä: Video, opetuskeskustelu

Tarvikkeet: Pelastakaa Lapset ry:n [Mitä ovat lapsen oikeudet? -video](#) (n. 1 min) ja/tai Yle Areenan [Oikeus osallisuuteen omana itsenään -video](#) (n. 4 min)

Tehtävän ohjeet:

Katsokaa yhdessä video/videot. Ohjeista oppilaita ennen videota: Kuuntele, mitä lapsen oikeuksia videolla mainitaan. Kysy videon jälkeen, mitä oikeuksia löytyi. Kirjoita ne taululle.

Verratkaa oikeuksia niihin asioihin, jotka lapset toivat esiin edellisessä tehtävässä. Pohtikaa yhdessä, mitkä kaikki asiat lapsen oikeuksien sopimus turvaa ja mitkä siis ovat lapsen oikeuksia. Vain välttämättömät asiat, joita lapsi tarvitsee elääkseen, vaiko myös ne, jotka turvaavat lapsille hyvän tulevaisuuden? Entä ne, joista lapset nauttivat?

Keskustelkaa myös siitä, miksi tarvitaan lapsen oikeuksien sopimusta.

Lisäksi hyvä kerrata lapsen oikeuksien neljä yleisperiaatetta:

- Lapsen etu (3 artikla 1 kohta)
- Lapsen oikeus saada näkemyksensä huomioon otetuiksi (12 artikla)
- Syrjinnän kieltä (2 artikla)
- Lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (6 artikla)⁴

Niistä voi halutessaan esittää jatkokysymyksiä:

- Miten koulussa voidaan varmistaa, ettei ketään syrjitä? Mitä opettaja voi tehdä tämän eteen?
- Entä sinä itse?
- Millaisia kaikkia asioita tarvitset, jotta voit elää ja kehittyä hyvin?
- Oletko joskus voinut vaikuttaa yhteiseen päätöksentekoon esimerkiksi kotona, koulussa tai harrastuksissa? Millaisessa tilanteessa? Jos et, niin millaisissa tilanteissa lapsien ajatuksia voisi sinusta kuulla paremmin?
- Aikuisten pitää aina lasten asioista päättäessään miettiä, mikä on lapsen kannalta paras ratkaisu. Mitä päätöksiä aikuiset (esim. vanhempasi, opettaja tai rehtori) tekevät puolestasi? Miten he perustelevat päätöksensä?
- Mikä on sinusta tärkein neljästä yleisperiaatteesta ja miksi?

⁴ Lapsen oikeuksien viikon verkkosivut

Ajatuskartta lapsen oikeuksista

(40 min)

Tavoitteet:

- » Perehtyä tarkemmin lapsen oikeuksien sopimuksen sisältöön ja pohtia sen merkitystä.
- » Harjoitella ajatusten jäsentämistä ajatuskartan muotoon perehtyen yhteen artiklaan tarkemmin.
- » Tiedottaa lapsen oikeuksista muille.

Menetelmä: Ajatuskartta, ryhmä- ja opetuskeskustelu, piirtäminen ja askarteleminen

Tarvikkeet: Oikeuskortit (materiaalipankista), apukysymykset (materiaalipankista), A3-kokoiset paperit ajatuskarttaa varten, kyniä, tusseja, aikakauslehtiä, maaleja, liimaa ja saksia

Tehtävän ohjeet:

Jatkakaa työskentelyä 3–4 hengen ryhmissä. Anna jokaiselle ryhmälle lappu, jolla on yksi artikla lapsen oikeuksien sopimuksesta. Ryhmän tehtävänä on laatia ajatuskartta tästä oikeudesta. Ajatuskartta-menetelmän ohjeet ovat sivulla [108](#).

Jokainen ryhmä kirjoittaa tai liimaa paperin keskelle saamansa oikeuden ja kirjoittaa sen ympärille neljä ajatuskartan haaraa: 1) Miksi tärkeä? 2) Mitä jos ei toteudu? 3) Miten voi edistää? 4) Kuka vastuussa? Tässä tarkemmat apukysymykset ajatuskartan tekemisen tueksi:

- **Miksi tärkeä?** Minkä takia tämän oikeuden toteutuminen jokaisen lapsen elämässä on tärkeää?
- **Mitä jos ei toteudu?** Mitä haasteita siitä seuraa, jos tämä oikeus ei toteudu?
- **Miten voi edistää?** Millä keinoilla tämän oikeuden toteutumista edistetään tai voitaisiin edistää?
- **Kuka vastuussa?** Kuka on vastuussa tämän oikeuden toteutumisesta?

Ajatuskarttoja voi täydentää esimerkiksi leikkaamalla lehdistä, piirtämällä tai maalaamalla oikeuteen liittyviä kuvia ja tekstejä. Mikäli käytössänne on tietokoneet tai tabletit, voitte tehdä ajatuskartan myös sähköisesti jollakin soveltuvalla taitto- tai dianteko-ohjelmalla. Lopuksi jokainen ryhmä esittelee ajatuskarttansa muille. Voitte ripustaa ajatuskartat luokan seinälle tai käytävään. Näin saatte seinälle yhteisen ison lapsen oikeuksien sopimuksen ajatuskartan.

Seuraavalla sivulla vaihtoehto tehtävälle, mikäli ajatuskartan tekeminen on ryhmälle liian haastavaa.

Vahvuuksien luokkakuva

(40 min)

Tavoitteet:

- » Vahvistaa oppilaiden positiivista minäkäsitystä ja jokaisen tunnetta siitä, että saa olla oma itsensä.
- » Harjoitella toisten ihmisten myönteistä huomioimista ja ihmisten moninaisuuden arvostamista.

Menetelmä: Yhteinen keskustelu, piirtäminen ja askarteleminen

Tarvikkeet: Valkotaulu/liitutaulu, piirustuspaperia muotokuva varten, suuri kartonki luokkakuvaa varten, värikyniä/tusseja ja saksia

Tehtävän ohjeet:

Keskustelkaa aluksi yhteisesti lapsen oikeudesta olla oma itsensä apukysymysten avulla:

- Miksi ihmiset ovat erilaisia?
- Mitä tarkoittaa, että jokaisella on oikeus olla oma itsensä?
- Mitä tarkoittaa, että on samanarvoinen kuin muut?
- Miksi juuri sinä olet arvokas?

Tarkastelkaa sitten omaa luokkaanne. Millaisia erilaisia vahvuuksia luokan eri oppilailla on? Mitä luokan eri oppilaat voisivat opettaa toisilleen? Tehtävässä on tärkeää keskittyä vain ihmisten positiivisiin puoliin. Kirjoittakaa jokaisen oppilaan yksi hieno luonteenpiirre tai erityinen taito taululle.

Pyydä oppilaita miettimään, miten he voisivat kuvata ihmisten erilaisia luonteenpiirteitä tai taitoja piirtämällä. Millaiseksi piirtäisitte ihmisen, joka on aina ystävällinen toisille? Miltä näyttää ihminen, joka erityisen vikkeli juoksija?

Pyydä oppilaita sitten piirtämään itsestään muotokuva, joka kuvaa sitä vahvuutta, joka itsestä on kirjoitettu taululle. Vahvuuden voi myös kirjoittaa muotokuvaan.

Jokainen leikkaa oman muotokuvan irti piirustuspaperista ja liimaa ne luokkakuvaksi isolle kartongille. Valmis luokkakuva kertoo, kuinka paljon erilaista osaamista ja mainioita tyyppejä luokastanne löytyy. Jokainen on arvokas sellaisena kuin on.

(lähde: soveltaen lapsen oikeuksien viikon [tehtävämateriaalin](#)⁵ pohjalta)

⁵ Lapsen oikeuksien viikon verkkosivut

Lopetus

(5 min)

Tavoitteet:

- » Harjoitella oman oppimisen sanallistamista.
- » Koota tunnin keskeiset ajatukset.

Menetelmä: Ryhmätyöskentely

Tarvikkeet: Liimalappuja ja kyniä tai virtuaalinen valkotalu

Tehtävän ohjeet:

Jatketaan samoissa ryhmissä kuin edellisessä harjoituksessa tai muodostetaan 3-4 hengen ryhmät. Pyydä jokaista ryhmää miettimään, mitä he ovat tänään oppineet ja mitä jäi mieleen. Jokainen ryhmä keskustelee hetken ja tiivistää sitten ajatukset yhdeksi yhteiseksi asiaksi. Sen voi kirjoittaa liimalapulle ja tuoda taululle. Vaihtoehtoisesti sen voi kirjoittaa virtuaaliselle valkotalulle, jonka heijastetaan taululle.

Kerro, että olet nyt suorittanut Suomen valtion antamaa tehtävää tiedottaa lapsen oikeuksista ja annat tehtävän nyt eteenpäin oppilaille, jotta he varmistavat, että kotiväkikin on kuullut näistä oikeuksista. Voit kertoa, että Suomessa kaikki aikuiset eivät vielä tunne lapsen oikeuksien sopimusta. Siksi työtä on vielä tehtävänä, jotta kaikki tutustuvat sopimukseen. Läksyn voi antaa juhlallisesti, mikä korostaa sen tärkeyttä.

